

Személyes emlékek a debreceni informatikus könyvtáros képzés huszonöt évéről*

◆ Bényei Miklós

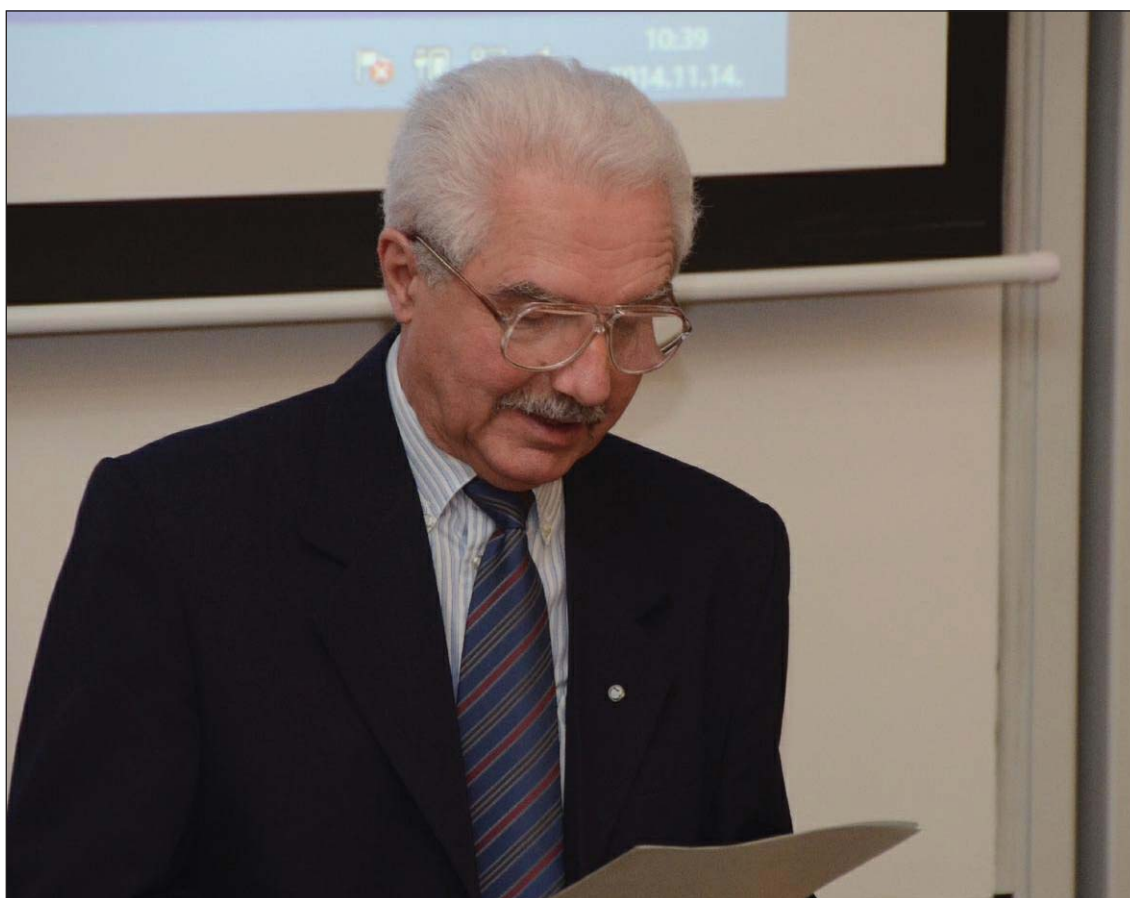
Rendkívüli megtiszteltetés számomra, hogy ezen a szép jubileumi megemlékezésen megszólalhatok. Feltételezem, a szervezők választása elsősorban azért esett rám, mert szerencsés sorsom folytán már csupán egyedül vagyok, aki kezdettől fogva tanított és mindmáig folyamatosan tanít a debreceni egyetem informatikus könyvtáros szakán. Azt hiszem, nem szükséges bizonygatnom, hogy az 1989-től eltelt negyedszázad alatt rengeteg emlék halmozódott fel a tudatomban, pontosabban szólva: ezt az időt, az egyetemen töltött időszakot valójában úgy éltem meg, mint élmények sorozatát. Természetesen, ahogy az lenni szokott, olykor voltak kellemetlen, sőt kifejezetten rossz pillanatok, napok, hetek is, de – és ezt nyugodt szívvel állíthatom – lelkemben igazán a kellemes élmények ragadtak meg, mert voltaképpen ezek voltak többségben.

Úgy vélem, hozzászólásomnak a meghívóban megadott címe felhatalmaz, hogy ezúttal – tőlem kissé szokatlan módon – a tudományosság szigorú követelményeinek betartását mellőzve beszéljek. Arra gondoltam, hogy a rendelkezésemre álló szabott időben néhány

mozzanatot villantok fel a debreceni képzés történetéből, leginkább a személyes tapasztalataimra támaszkodva. Amit mondani kívánok, le is írtam, mert egyébként elkalandoznék, eltévednék az emlékek dzsungelében.

Mindenekelőtt az indulás sajátos körülményeiről és furcsaságairól szeretnék szólni. Kevésbé ismert, hogy a debreceni egyetemi könyvtárosképzés gondolata képlékeny formában már a hetvenes években, majd egyre határozottabban a nyolcvanas évek elején is felvetődött. A magyarországi könyvtárügy dinamikus mennyiségi és minőségi fejlődése ugyanis egyre inkább követelte a magasán kvalifikált szakemberek létét, alkalmazását. Debrecenben egyedülálló intézményi bázis segíthette volna az oktatómunkát: a kötelezpéldány-jogosultsággal rendelkező Kossuth Lajos Tudományegyetem (KLTE) Könyvtára, a másik két egyetemi gyűjtemény, a nagy múltú református kollégiumi könyvtár, az országos átlagot meghaladó színvonalon működő megyei könyvtár, továbbá jeles iskolai, főiskolai, szakszervezeti és szakkönyvtárak. Miután a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem–könyvtár szakán szereztem diplomát és mindjárt végzés után, 1966 nyarán a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár munkatársa lettem, ahol tudományos kutatómunkát is folytathattam, a leendő szakoktatójaként korán szóba került a nevem. Eleinte a javaslattevők a budapesti kép-

* Elhangzott 2014. november 14-én a Debreceni Egyetem Informatikai Kar Könyvtárinformatikai Tanszéke által 25 éves a debreceni informatikus könyvtáros képzés címmel rendezett jubileumi konferencián.

(fotó: www.unideb.hu)

zés tartalmi és strukturális lemásolására gondoltak. Majd amikor a nyolcvanas évek második felében az egyetem vezetése komolyan napirendre tűzte a könyvtár szak megalapítását, még mindig a Közművelődési Tanszék keretében tervezték a megvalósítást. Mivel elég közel álltam a kandidátusi fokozat megszerzéséhez, a szak megszervezésének előkészítésével a bölcsészkar vezetése engem bízott meg. Feladatomban csakis úgy láthattam el megfelelően, hogy felkértek egy szakértői bizottságot is, amelyben mások mellett *Gomba Szabolcsné*, a KLTE Könyvtárának főigazgatója, *Boda István*, a rektori hivatal tudományos titkára, *Fülöp Géza*, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének akkori vezetője és *Arató Mátyás* egyetemi tanár is helyet kapott. Arató professzor személye és hathatós szerepvállalása már egy jelentős szemléleti for-

dulatot jelzett. A KLTE akkori természet-tudós vezetői, *Csikai Gyula* rektor, *Daróczy Zoltán*, *Beck Mihály* – nyilván a nemzetközi tapasztalataik alapján és az információközvetítés új trendjeinek ismeretében – egy újfajta, az informatikával ötvözött könyvtárosképzés itteni indítását szorgalmazták. Noha én bölcsész voltam – és az is maradtam –, valamit megsejtettem az ötlet nagyszerűségéből. Közrejátszott ebben, hogy Kovács Máté tanítványának vallottam – és vallom – magam, ő pedig a hazai könyvtártudomány művelői közül az elsők között ismerte fel a számítástechnika könyvtári alkalmazásának lehetőségeit, kivételes távlatait. A minisztériumi felterjesztés már ebben a szellemben fogant. A kérelmet messzemenően támogatta a művelődési minisztérium könyvtári osztályának vezetője, *Juhász Jenő*, aki számottevő

anyagi támogatásról is gondoskodott. Hamar megszületett a hivatalos engedély is: elsőként az országban a KLTE informatikus könyvtáros szakot indíthatott, egyelőre kizárólag angol szakkal párosítva.

A szemléleti problémák azonban még az első felvételi vizsgák előtt sem oldódtak meg. A Bölcsészettudományi Kar elutasította az új profilú szak gondozását, én nem lehettem a kar oktatója, nem volt tanszék, illetőleg tanszéki csoport. S ekkor állt mellém a Természettudományi Kar dékánja, *Bazsa György* professzor: az utolsó pillanatban átvette a szakot, közvetlen munkatársa, a nemrég elhunyt *Jékel Pál* közreműködésével felkért budapesti szakembereket és néhányat a számítóközpont munkatársai közül, óradíjasként én is taníthattam. Nélküle és a már említett Arató Mátyás nélkül az informatikus könyvtáros szak 1989-ben aligha indulhatott volna el. Bazsa professzor jóakarató támogatását azóta is érezzük, élvezzük. Arató professzor – amíg egészségi állapota engedte – rengeteget segített, a kezdeti időkben még órát is vállalt. Természetesen jóval többen voltak és vannak, akiknek a képzés kiformálásában, meggyökereztetésében nyújtott segítségért szintén köszönettel tartozunk. Kérem, nézzék el nekem, hogy most nem sorolom fel mindannyiukat, mert alighanem kifutnék az időből. Néhány nevet mégis megemlítenék: a Matematikai és Informatikai Intézet vezetője, *Lajkó Károly* – mellesleg ő hívott meg másodállású docensnek –, a valamivel később, 1994-ben megalakult Komputergrafikai és Könyvtár-informatikai Tanszék vezetője, *Szabó József* és utóda, *Bácsó Sándor*, aztán a szakon oktató in-

formatikus kollégák: *Fazekas Gábor*, *Almási Béla*, *Kormos János*, a docensi ki-nevezésemig szakfelelősi teendőket is ellátó *Juhász István* és mások. Különösen az első években nem nélkülözhattük a fővárosi könyvtárosokat: például *Horváth Tibort*, *Ottovay Lászlót*, *Környei Mártát*. (Mint ahogy később mi is segítettünk az egri, a nyíregyházi és a debreceni főiskolai képzés megalapozásában, illetve megerősítésében.) Bátran mondhatjuk tehát, hogy a debreceni informatikus könyvtáros szak létrejött és talpon maradása kollegiális összefogás eredménye.

Talán az is a mi, meggyőződésünk szerint a nemzetközi tendenciákhoz igazodó törekvéseinket igazolta, hogy 2001-ben a képesítési kormányrendelet az informatikus könyvtáros szak megnevezést írta elő az ország valamennyi könyvtárosképző intézményében. Ez az elnevezés megmaradt az ún. bolognai reform során is, minden főiskolai és egyetemi képzőhelyen. Huszonöt év távlatából akár büszkék is lehetnénk arra, hogy a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján úttörő szerepet vállaltunk és játszottunk egy újfajta, az információs szolgáltatásban mindenképpen korszerű képzési profil meghonosításában. A kilencvenes években a kezdeményezés szakmai fogadtatása még igencsak ellentmondásos volt, és talán még ma sem teljesen egyértelmű. Holott a digitális műveltség sodró erejű terjedése és fejlődése elkerülhetetlenül szükségessé teszi, hogy a jelen és még inkább a jövő könyvtári szakembere rendelkezzen magas szintű informatikai ismeretekkel, azaz – és most Bazsa professzor egyik, a tanszékünk által tavaly rendezett konferencián elhangzott szövegeményét idézem – webkönyvtáros le-

gyen. S hogy negyedszázada jó úton indultunk és járunk, azt a debreceni informatikus könyvtáros szak oktatóinak, valamint egykori hallgatóinak a könyvtár- és információtudomány művelésében játszott jelentékeny szerepe is bizonyítja: a hazai és külföldi publikációik és konferencia-előadásaik sokasága, aktív részvételük a könyvtárosképzésben; és örömmel emlegethetjük jelesebb és ambiciózusabb hallgatóinknak a tudományos diákköri konferenciákon elért kiváló eredményeit is.

Mindenképpen szeretnék szót ejteni az itteni képzés vitathatatlan sikerágazatáról, a levelező tagozatról. Már-már a feladás homályába merült, hogy annak idején, még vagy már 1989-ben, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja kérte: a KLTE égisze alatt az egyetemi diplomával igen,

de könyvtáros szakképzettséggel nem rendelkező könyvtári dolgozók számára szervezhessenek két és fél éves kurzust, ahol a sikeres államvizsga után a KLTE adná ki az oklevelet. Az oktatás már ősszel megkezdődött és néhány évig Budapesten folyt, részben fővárosi, részben debreceni tanárokkal. Miután 1994-ben létrejött a Komputergrafikai és Könyvtár-informatikai Tanszék, hamarosan átvettük – a TTK tanulmányi osztályának megértő adminisztratív közreműködésével – a levelező képzés szervezését és lebonyolítását; az első itteni évfolyam 1996-ban végzett. Noha az informatikus könyvtáros szakot nappali tagozaton csak másik szakkal párosítva lehetett felvenni, levelező tagozaton ettől az ún. másoddiplomás képzés során eleve eltérhettünk. Majd minisztériumi engedéllyel fogadhattuk a tanárképző főiskolákon (tehát

(fotó: www.unideb.hu)

kétszakos képzésben) könyvtár szakon végzett kollégákat is ún. kiegészítő képzésre. Később jogszabály tette lehetővé, hogy a hajdani felsőfokú tanítóképző intézetek könyvtáros–népművelés szakának hallgatói, továbbá a tanítóképző főiskolák könyvtáros specializálóját elvégzettek is tanulhassanak nálunk. Mellesleg: mi találtuk ki, hogy az öt féléves kurzus végén legyen ünnepélyes diplomaosztás. Miután a levelező hallgatóink többsége könyvtárban vagy más művelődési intézményben dolgozott, náluk kitapinthatóan erőteljesebb volt a motiváció, ezért mi, oktatók is örömmel foglalkoztunk velük. Személy szerint hátaozott sikerként könyveltem el, hogy a könyvtártörténeti stúdiumon az évfolyamdolgozatok, majd a szakdolgozatok témaválasztásánál jó néhány hallgatót sikerült megnyernem arra, hogy települése könyvtárának vagy saját munkahelyének történetét, esetleg annak valamelyik szakaszát dolgozza fel. Néhány munka ezek közül nyomtatásban vagy/és elektronikus formátumban is megjelent. Szomorú tény, hogy az ún. bolognai reform bevezetése óta a levelező tagozatra jelentkezők száma – különböző okok miatt – nagymértékben lecsökkent.

Végezetül egy-két egzakt adat. Úgy alakult, hogy amióta Debrecenben az informatikus könyvtáros szakon zajlanak államvizsgák, majd záróvizsgák, tehát 1994 óta, azok mindegyikén részt vettem vizsgáztatóként. Nemrég, amikor a mai megemlékezésre készültünk, megszámtam: nappali tagozaton az egyetemi (ötéves) képzés végén 252, az alapképzési (azaz BSc) három tanév végén 145 hallgató jelent meg előttünk (ez összesen 397). Csaknem teljesen megegyezik ez-

zel a levelező tagozaton (döntően a másoddiplomás és kiegészítő tagozaton) záróvizsgázók száma: 384. Mindez együttvéve 781 fő, és ehhez jön még kb. egy tucatnyi olyan mester szakos, aki nem itt járt alapképzésre. Szakterületünk méreteihez képest ez elég tetemes mennyiség. Sajnálatos módon pályakövető vizsgálatokat, felméréseket nem végeztünk (egy időben nem is végezhattünk volna), ám a hozzánk eljutó információkból – bár azok kétségkívül hézagosságok – meglehetősen megnyugtató kép rajzolódik ki. Egykori hallgatóink becsülettel helytállnak a különféle típusú könyvtárakban és az információszolgáltatás egyéb intézményeiben, többen külföldön öregbítik egyetemünk hírnevét (van, aki már húsz esztendeje), számosan informatikusként helyezkedtek el, néhányan tanítanak. Mindig jóleső érzéssel halljuk, olvassuk, ha valamelyik egykori hallgatónk vezető tisztségre emelkedik, hiszen ez számunkra, a hajdani tanárok számára is elismerés. Szerencsére hosszú azoknak a névsora, akiket megemlíthetnék. Mindjárt utánam három olyan előadó következik, akik a debreceni informatikus könyvtáros képzésnek és immár szakmánknak is reprezentánsai. Egyikük a legelső nappali évfolyam diákja volt, ketten levelező tagozatra jártak.¹ Kérem, hallgassák őket érdeklődéssel és figyelemmel. ■

¹ A három előadó: Karácsony Gyöngyi, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának főigazgatója (ő volt nappali tagozatos hallgató), Burmeister Erzsébet, a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum főigazgatója és Baranya Péter, a Piarista Központi Könyvtár könyvtárvezetője.